Od Redaktorów

Oddajemy do rąk Czytelników kolejny numer „Studiae de Cultura". Numer ten, jak również następny, w całości poświęcone zostaną fotografii. Artykuły zostały pogrupowane w osiem działów, oddających wybrane, ale i kluczowe aspekty teoretyczne oraz badawcze związane z tą problematyką. W niniejszym zeszycie zaprezentowane zostaną cztery działy (pozostałe opublikujemy w numerze następnym).

W pierwszym dziale niniejszego numeru zatytułowanym *Fotografia – metody badania i interpretacji* znajdują się cztery teksty: Rafała Koschanego, Marianny Michałowskiej, Joanny Spalińskiej-Mazur oraz Magdaleny Matei. Rafał Koschany poprzez pryzmat teorii Rolanda Barthesa analizuje koncepcję „trzeciego sensu" oraz bada, w jakim stopniu wzmiankowana koncepcja może być wykorzystana do interpretacji dzieł sztuki *sensu largo.* W dalszej części tekstu autor traktuje „trzeci sens" jako metaforę epistemiologiczną. Marianna Michałowska prowadzi teoretyczną refleksję nad kulturą wizualną i umiejscowieniem w niej kategorii foto-tekstu. Pojęcie to, charakteryzowane szeroko w rozmaitych kontekstach, stanowi dla badaczki doskonałe narzędzie analizy przejawów współczesnej kultury ikonicznej. Szczególnie zwraca ona uwagę na mocne zakotwiczenie foto-tekstów w kategoriach narracji, pamięci i doświadczenia oraz na ich wymiar krytyczny. Joanna Spalińska-Mazur podejmuje w artykule problem *kairos* – ulotnego, chwilowego „momentu" zdejmowania fotograficznego obrazu. Śledzi skomplikowane relacje między dokumentalizmem obrazu a jego walorem artystycznego przedstawienia. Fakt kadrowania staje się wtedy momentem przełomowym. Badaczka, przywołując teorie Georgesa Rousse'a, omawia kategorie iluzjonizmu, sztuczności i reprezentacji fotograficznego wizerunku. Magdalena Mateja zwraca uwagę, jak bardzo fotografia dziennikarska, pozornie przecież neutralna, jest nacechowana ideologicznie. Swoje rozważania opiera na analizie zestawu wybranych zdjęć poświęconych katastrofie pod Smoleńskiem opublikowanych w rozmaitych tytułach prasowych. Omawiając użycie przez poszczególne periodyki odpowiednich kodów wizualnych, autorka precyzyjnie dowodzi, w jaki sposób fotografia dziennikarska może stać się orężem politycznej walki.

Drugi dział nosi tytuł: *Fotografia w badaniach społecznych*, *etnograficznych*, *antropologicznych i historycznych* i zawiera artykuły czterech autorów. Pierwszy z nich, Rafała Wawera i Moniki Wawer, dotyczy techniki eyetrackingu i możliwości jej aplikacji do komputerowego badania odbioru obrazów zawartych na fotografii. Metoda ta – zdaniem autorów – pozwala odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób ludzie postrzegają rzeczywistość i na jakie elementy świata zwracają szczególną uwagę. W tekście zaprezentowano sposób analizy fotografii przy pomocy eyetrackera. Z kolei Janina Hajduk-Nijakowska wskazuje na możliwości wykorzystania fotografii

w badaniach terenowych z punktu widzenia etnografa. Autorka zwraca uwagę na zagadnienie tzw. prawdy naocznej w studiach nad kulturą ludową oraz na konteksty funkcjonowania i interpretowania zdjęć w odniesieniu do narracji wewnętrznych i zewnętrznych. Badaczka opisuje także wpływ mediów (głównie telewizji) na status tekstów folklorystycznych. Magdalena Roszczynialska poddaje album pt. *Projekt „Świat". Fotografie dzieci z Jasionki i Krzywej* analizie dyskursywnej (w ujęciu Piotra Sztompki). Postrzega go jako tzw. tekst zmącony i określa mianem tekstu kultury. Badaczka zauważa, iż jest to swoisty przekaz, który powstał w wyniku przedsięwzięcia kolaboracyjnego, bowiem fotografie wykonane przez dzieci – mieszkańców tych miejscowości – zostały opublikowane w albumie po selekcji dziennikarza-fotoreportera i opatrzone słowem wstępnym Andrzeja Stasiuka. Autorka udowadnia tezę, iż w wyniku tej swoistej „współpracy" między dwoma różnymi środowiskami powstały dwa niespójne wyobrażenia (dzieci jako autorów zdjęć i środowiska „edytorów") na temat tej samej rzeczywistości. Magdalena Berkowicz poświęca swój tekst specyficznej odmianie fotografii reportażowej, jaką jest fotografia wojenna. Na przykładzie XIX-wiecznych zdjęć ze zbiorów Muzeum Zeppelinów w Friedrichshafen przybliża historię I wojny światowej, utrwaloną na dość często powstających wtedy fotografiach. Badaczka swoją refleksję wpisuje w szeroki kontekst historyczny, odwołując się do autorów zdjęć wojennych z innych epok.

Trzeci dział *Fotografia a sztuka ikoniczna* zawiera dwa artykuły. Agnieszka Ogonowska poświęca swój tekst twórczości Marcina Maciejewskiego w kontekście jej związków intermedialnych ze szczególnym uwzględnieniem fotografii. Śledzi jego artystyczne losy, począwszy od Grupy Ładnie, po samodzielne prace i instalacje. Badaczka podkreśla wyraźne nawiązania artysty do poetyki codzienności oraz tekstów kultury popularnej: komiksu, reklamy, plakatu, przekazów telewizyjnych, gier komputerowych. Powstają dzięki temu artystyczne formy wielokrotnie mediatyzowane o ogromnym potencjale znaczeniowym. Anna Milczanowska podejmuje temat rzadko penetrowany w refleksji medioznawczej i kulturoznawczej – omawia fotograficzne wizerunki osób zmarłych. Na przykładzie zdjęć Jeffreya Silverthorne'a oraz Andresa Serrano stawia pytania o granice przedstawienia śmierci, granice reprezentacji ludzkiego umierania. Stawia ważne pytania: czy artystyczny sztafaż tych fotografii niweluje grozę ostatecznego odejścia? W jaki sposób martwe ciało może stać się formą artystycznego wyrazu? Wreszcie, jak owe dokonania wpisują się w szeroki kontekst tradycji funeralnych?

W ostatnim dziale *Fotografia a film* zostały umieszczone dwa artykuły. W tekście Bogusława Skowronka zwraca się uwagę na rozliczne odwołania kina do innych wizualnych form reprezentacji świata. Autor proponuje trojaki sposób rozumienia pojęcia „fotografia": po pierwsze jako środek (medium) poznawania rzeczywistości, po wtóre jako akt fotografowania i w końcu – jednostkowe zdjęcie. Analizuje reprezentacje fotografii w kinie, zwraca uwagę między innymi na problem prawdy obrazu fotograficznego oraz zagadnienia etyczne i estetyczne związane z aktem fotografowania. Osobne miejsce zajmuje problem fotografowania jako forma terapii i autoterapii oraz fotografia wykorzystywana w celach ideologicznych. Aleksandra Smyczyńska poddaje semiotyczno-kulturoznawczej analizie współczesne plakaty filmowe. Bada stosowane przez plastyków kody wizualne, rozwiązania typograficzne oraz ich najczęstsze konfiguracje. Badaczka w dzisiejszej sztuce

plakatu zauważa rezygnację z rozwiązań *stricte* graficznych na rzecz fotografii, sporą konwencjonalizację i powtarzalność motywów oraz podporządkowanie przekazu celom wyraźnie komercyjnym i marketingowym.

Życzymy udanej lektury i jednocześnie zachęcamy do zapoznania się z następnym przygotowanym do druku numerem „Studiae de Cultura", który przyniesie kolejne artykuły poświęcone fotografii.